

Waarde-gedreven onderwijs

Vanuit het hart

Nadat Mieke Hollander een aantal jaren directeur was van het gezondheidszorg-college van het ROC Midden Nederland, is ze daar nu directeur 'innovatie en co-creatie'. Een gesprek over hoe onderwijs eruit kan zien als menselijke waarden centraal staan. En waarom dat ertoe doet.

Tekst Douwe Dronkert Foto's Phil Nijhuis

In 1972 begon Mieke Hollander in de gezondheidszorg. Acht jaar geleden maakte ze een overstap naar het (mbo) onderwijs; het vakonderwijs voor verpleegkundigen, verzorgenden, helpenden zorg en welzijn, en medewerker maatschappelijke zorg.

Samen met haar zus doet ze de mantelzorg voor haar moeder. "Die is 86, mankeert fysiek van alles en verdient daardoor veel respect. Geestelijk is ze goed, ze leest elke dag de krant en woont in een serviceflat. Mantelzorg vergt veel en je moet goed plannen. Maar de gesprekken, intensiteit en waardering die eruit voortvloeien, maken het dubbel en dwars waard.

Ik steun ook een vriendin die een moeder heeft met Lewy Body dementie: An. Het ontluisterende is dat je op enig moment geen contact meer hebt. Je moet dus heel goed kijken en observeren waar iemand blij van wordt. Je hebt de taal niet meer. En het begrip. Dat is het grote verschil met mijn moeder: verstandelijk is ze goed, ze heeft haar emoties die ze goed kan uiten, en haar eigen wil. Bij dementie zijn dat nou juist dingen die steeds minder worden. Dat maakt het ook zo zwaar."

Contact

"Iemand die niet meer kan communiceren en onderdeel kan uitmaken van de maatschappij - die wordt eenzaam en stil. Als mijn vriendin op vakantie is, ga ik naar haar moeder. Ik neem dan mijn hond mee en je merkt dat je door de hond nog heel lang contact kunt maken! Van het aaien en aanraken wordt ze rustig. Als dat een uur per dag zo werkt, is dat toch geweldig? En als An heel verdrietig is en niemand haar kan bereiken, zet ik meestal klassieke muziek op die ze mooi vindt. En dan merk ik dat ik haar dááardoor kan bereiken."

Waarde toevoegen

"Door aanraken en sensitief te zijn met wat je ziet en iets te proberen met muziek, geluid of iets zachts dat ze aait, zie je dus wat er gebeurt. Ze wordt er rustig van en begint soms te glimlachen. Dus je ziet de emotie en dat vind ik fantastisch. Ik ben altijd erg blij als ik er weg ga en ik denk: 'ik heb iets aan waarde kunnen toevoegen'. Want daar gaat het in feite om. Dat is dus ook waar de verpleging baat bij heeft."

Mieke Hollander: "Wat kunnen we doen voor mensen waardoor hun welzijn meer op de voorgrond raakt?"

Nooit zonder je hart

"Verpleging en verzorging is een van de mooiste vakken die ik ken. Onderwijs natuurlijk ook. Om jonge mensen het vak te leren. Natuurlijk gaat het om kennis en dus het hoofd. En natuurlijk gaat het om werken, en dus de handen. Maar nooit zonder je hart. Alles wat je vanuit je hart doet, noem ik 'waarde-gedreven'.

Vanuit het onderwijs kan ik daar een leuk voorbeeld van geven. Ik kwam het project 'Dementalent' tegen dat over mensen met dementie gaat. Om hen niet buiten de maatschappij te plaatsen, maar juist te kijken: wat kunnen ze nog wél?

Ik dacht: waarom kunnen wij dit ook niet? Kunnen we niet mensen met dementie, die dat willen, voor de klas halen? Want nu, als ik het even plat sla, zie je dat alles dat onderwezen moet worden aan verzorgden en verpleegkundigen zo divers is, waardoor bijvoorbeeld

kennis over dementie maar heel beperkt is. En dan is het ook vaak feitenkennis. Maar waar het wezenlijk om gaat is: hoe zorg je nou dat je je verdiept in de beleving van mensen?

Levenswijsheid van mensen met een chronische ziekte is van onschatbare waarde

Dus wij hebben drie heren gevonden: Henk, Ger en Peter. Alle drie eind vijftig, begin zestig. Mensen die jong zijn, eigenlijk nog midden in het arbeidsproces zaten. Door de diagnose zijn ze geen van drieën op een

Mieke Hollander interviewt staatssecretaris Martin van Rijn tijdens het Dementtalentproject.

leuke manier uit het arbeidsproces gestapt. En nu hebben wij ze als vrijwilliger voor de klas staan. En vertellen zij van binnenuit hoe het is om de ziekte dementie te hebben. En wat er dan ontstaat... (zie ook pagina 29-31).

De docent is er natuurlijk bij. Die vertelt eerst over de feiten, de pathologie, anatomie en fysiologie van dementie. De studenten krijgen van tevoren ook huiswerkopdrachten. En daarna staat er een normale Nederlandse meneer voor de klas, zoals Henk, die op een gegeven moment zegt: 'Ja, ik heb carrière gemaakt in alzheimer!' Dan heb je meteen de lachers op je hand en het maakt indruk.

Er vinden hele wezenlijke gesprekken plaats en elke vraag mag gesteld worden. Ger vertelt voor de klas bijvoorbeeld dat hij nog steeds seksuele gevoelens heeft. En gaat daarover in gesprek met de studenten. Wat is het mooi dat dat kan! De waardering van de studenten is altijd enorm. Er is niemand die aan het einde van de les op de wip zit om de klas uit te gaan. Ze gaan met respect met deze mannen om en leren er veel van."

Cliënten van betekenis

"Het zijn echte levensverhalen die op tafel komen. Peter (57) heeft ook Lewy Body dementie en zijn moeder en tante zijn aan dementie overleden. Hij vertelt bijvoorbeeld openhartig dat hij ook een scan heeft

gehad. En hij met zijn familie besprak dat hij op enig moment uit het leven wil stappen. En ook met zijn huisarts, die hem niet helpen wil. Dat gesprek wordt gewoon in de collegezaal met de studenten gevoerd. Dat is waarde-gedrevenheid, dat is werken vanuit hart, hoofd en handen. Deze drie mensen voelen zich nog van betekenis voor studenten. Die op hun beurt adequate antwoorden krijgen op hun vragen.

Doordat iemand met een ziekte zo voor de klas staat, reflecteert hij ook op ons handelen. En reflecteren is één van de kerncompetenties van verpleegkundigen en verzorgenden. Dus als er docenten of ROC's zijn die zeggen 'dit kost ons zoveel tijd, dat doen we niet en het zijn geen vakmensen', dan daag ik ze uit. Als je goed kijkt naar wat in het curriculum staat over wat een ver-

gedreven te werk te gaan, ondanks dat er weinig tijd is."

Passie; de mens centraal

"Ik vind dat we een maatschappelijke opgave hebben als onderwijsinstelling. Ik vind dat ieder mens er toe doet. Je moet jezelf dus de vraag stellen. Wat kan ik doen voor deze mensen, waardoor hun welzijn meer op de voorgrond komt? En dus hun ziekte wat meer naar de achtergrond? Zodat zij een beleving kunnen blijven hebben van bijvoorbeeld muziek die zij mooi vinden. Of van geuren uit de natuur. Het gaat om: hoe kun je blijven bijdragen op een manier die bij hén past? Dan heb je het ook over passie. Natuurlijk moet je er hard voor werken om het voor elkaar te boksen. Maar als je dan ziet wat er gebeurt in de interactie tussen de mannen met dementie, de studenten en de docent.

"Hoe zorg je nou dat je je verdiept in de werkelijke beleving van mensen?"

pleegkundige en verzorgende moet leren, is dat onder andere: reflecteren op eigen handelen, aansluiten bij de zorgbehoefte van de cliënt, goed observeren wat iemand zélf nog kan, zelfredzaamheid van mensen bevorderen, inclusie. En deze mannen pakken dat allemaal mee in hun lessen. En ze kunnen het nog beter dan de professionals.

Wij benaderen het onderwerp vanuit het theoretisch kader. Maar de levenswijsheid die mensen met een chronische ziekte overbrengen aan studenten, en ook docenten, is van ongelofelijke meerwaarde.

We zijn allemaal mens, beroepsdeformatie treedt bij iedereen op. Het is de kunst om zolang je je beroep uitoefent nieuwsgierig te blijven. Om te blijven reflecteren en om altijd te willen blijven leren. En dat gaat verder dan alleen boekenwijsheid. Leren is ook leren van de wijsheid van een ander. Het is een misvatting dat iemand die chronisch ziek is geen wijsheid meer heeft, of geen toegevoegde waarde. Met wat creativiteit is het dus heel goed mogelijk om inclusief en waarde-

Hoe ze het allemaal heel erg op prijs stellen. Dat geeft heel veel energie.

Als je het over de mens om wie het gaat blijft hebben en je gaat daadwerkelijk op een gelijkwaardige manier in gesprek ontstaat passie. Wezenlijke belangstelling voor je medemens. Daarbij moet je je zintuigen gebruiken. Kijken wat je ziet, waar iemand blij van wordt. En dat in alles dat je doet proberen vorm te geven. Zoveel mogelijk bij je intrinsieke motivatie blijven. Dat zou niet alleen in deze vakgebieden moeten gebeuren. Eigenlijk zou je deze menselijke waarden zoveel mogelijk moeten proberen mee te nemen in alles wat je doet. Dat is wat ik studenten steeds laat weten."

Voor meer voorbeelden van waarden in onderwijs en zorg kun je het hele interview beluisteren op het LOC youtubekanaal: <http://www.youtube.com/c/loczeggenzorg>.